

Vi må gjøre mer med mindre

Innholdsfortegnelse

Vi må gjøre mer med mindre

Publisert 03.03.2015 av Miljødirektoratet

Europas økologiske fotavtrykk er dobbelt så stort som størrelsen på kontinentets landområde. Vi blir stadig mer avhengig av import for å dekke ressursbehovene våre. Erkjennelsen av at dagens modell for økonomisk utvikling ikke kan opprettholdes på sikt, har gjort ressurseffektivitet og lavkarbonøkonomi til prioriteringer i europeisk politikk.

Foto: Alex Dumitrescu, Environment & Me/EEA

Ressurseffektivitet handler om å «gjøre mer med mindre». Overgangen til en lavkarbonøkonomi er en spesielt viktig del av målsetningen om å redusere miljøbelastningen fra samfunnets ressursbruk.

Økt ressurseffektivitet er avgjørende for fortsatt samfunnsøkonomisk fremgang i en verden med begrensede ressurser. Det er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning for å redusere miljøbelastningen. Økt effektivitet er tross alt bare en indikasjon på at produksjonen vokser mer enn ressursbruken og utslippene. Det garanterer ikke at miljøbelastningen total sett reduseres. Det er derfor nødvendig å gå lenger enn å måle om produksjonen øker raskere enn ressursbruken og den tilhørende belastningen («relativ løsrivelse»). Isteden må man vurdere hvorvidt det finnes tegn på «absolutt løsrivelse», altså at produksjonen øker, mens ressursbruken avtar.

Fra bruk-og-kast til en sirkulær økonomi

EU har et bredt rammeverk for politikk knyttet til ressurseffektivitet og klima, herunder en rekke langsiktige, ikke-bindende mål. Veikartet mot et ressurseffektivt Europa har en visjon for 2050 om at:

«EUs økonomi har vokst på en måte som respekterer ressursbegrensninger og planetens tålegrenser, og bidrar med det til global økonomisk forandring. ... Alle ressurser forvaltes på en bærekraftig måte.»

Tilsvarende sier veikartet mot en lavkarbonøkonomi at EU innen 2050 bør ha kuttet klimagassutslippene til 80 prosent under 1990-nivå gjennom innenlandske reduksjoner.

EU har dessuten som mål å legge til rette for et skifte fra et lineært bruk-og-kast-basert mønster for vekst til en sirkulær modell der ressursenes verdi utnyttes maksimalt ved at de forblir i økonomien også etter at et produkts levetid er over.

Europakommisjonens tiltakspakke «Mot en sirkulær økonomi: et nullavfallsprogram for Europa» beskriver hvordan overgangen til en sirkulær økonomi forutsetter endringer på tvers av forsyningskjeder, blant annet innen produktdesign, forretningsmodeller, forbrukervalg og forebygging og håndtering av avfall.

Ressurskrevende europeisk livsstil

De senere årene har europeisk politikk har blitt mer rettet mot å redusere den mengden ressurser økonomien forbruker. EUs ressursforbruk gikk ned i perioden 2000–2012. Finanskrisen i 2008, og de påfølgende økonomiske nedgangstidene i Europa, har også klart bidratt til denne utviklingen. I motsetning til nedgangen i materialforbruket steg brutto nasjonalproduktet i EU-landene med 16 prosent fra 2000 til 2012. Som resultat økte ressurseffektiviteten i landene med 29 prosent.

Til tross for forbedringer i ressurseffektiviteten er europeiske forbruksmønstre fortsatt ressurskrevende i global sammenheng. Andre beregninger av europeisk ressursbruk gir da også et mindre optimistisk bilde av ressurseffektiviseringen. Materialfotavtrykket i EU-landene økte i takt med brutto nasjonalprodukt i perioden 2000–2008. Dette reiser spørsmål rundt den europeisk livsstilens ressursintensitet. Tilsynelatende effektiviseringer kan delvis forklares med flytting av materialutvinning og -produksjon til andre deler av verden.

Fortsatt langt fra en sirkulær økonomi

Tanken om en «sirkulær økonomi der ingenting går til spille» er sentral i arbeidet med å øke ressurseffektiviteten. Gjennom avfallsforebygging, gjenbruk og gjenvinning kan samfunnet utnytte ressursenes maksimale verdi og tilpasse forbruket til faktiske behov.

Tilgjengelige data tyder på en viss løsrivelse av avfallsgenerering fra økonomisk produksjon i industrien og tjenestesektoren, og fra husholdningenes forbruk. Kommunalt avfall gikk ned med 4 prosent mellom 2004 og 2012, og falt til 481 kg per innbygger. I tillegg til lavere avfallsproduksjon, har bedre avfallshåndtering i flere tilfeller gitt redusert miljøbelastning. Mer gjenvinning har også dempet miljøbelastningen forbundet med utvinning og prosessering av nye ressurser.

Til tross for framskritt innen avfallsforebygging og -håndtering er avfallsproduksjonen i EU-landene betydelig, og resultatene med hensyn til å nå politiske mål varierer. Avfallshåndteringen må endres radikalt hvis man skal klare å fase deponering av resirkulerbart eller gjenvinnbart avfall helt ut.

Løsrive klimagassutslipp fra økonomisk vekst

For å unngå «farlige forstyrrelser i klimasystemet» har det internasjonale samfunnet blitt enig om å begrense den globale økningen i gjennomsnittstemperaturen til mindre enn 2 °C. I de siste to tiårene har EU-landene gjort betydelige fremskritt når det gjelder å løsrive klimagassutslipp fra økonomisk vekst. Klimagassutslippene i EU-landene gikk ned 19 prosent i perioden 1990 til 2012, til tross for en befolkningsøkning på 6 prosent og en økonomisk vekst på 45 prosent.

Finanskrisen og de påfølgende økonomiske problemene i Europa har utvilsomt bidratt til en kraftig nedgang i klimagassutslippene, selv om EEAs analyser viser at den økonomiske tilbakegangen medførte mindre enn halvparten av nedgangen i utslippene mellom 2008 og 2012.

I perioden 1990–2012 har klima- og energipolitikken hatt en betydelig innvirkning på klimagassutslippene, og energieffektiviteten og andelen fornybar energi i energimiksen har økt i EU-landene. De er allerede svært nær å nå sitt eget mål om 20 prosent reduksjon i utslippene innen 2020. De ligger også godt an til å redusere utslippene til 20 prosent under basisår-nivåene i Kyotoprotokollens andre forpliktelsesperiode (2013–2020).

Eksisterende tiltak utilstrekkelige

EU-landene er likevel fortsatt langt fra den nødvendige reduksjonen på 80–95 prosent innen 2050. Ifølge medlemslandenes anslag vil eksisterende politiske tiltak bare redusere utslippene med ett prosentpoeng fra 2020 til 2030, til 22 prosent under 1990-nivå. En implementering av tiltakene som planlegges per i dag vil øke reduksjonen til 28 prosent.

EU-kommisjonen anslår at en fullstendig gjennomføring av klima- og energipakken for 2020 vil redusere utslippene i 2030 til 32 prosent under 1990-nivå. Eksisterende tiltak vil altså ikke være tilstrekkelige for å oppnå reduksjonen på 40 prosent innen 2030, som EU-kommisjonen anser som nødvendig for å være i rute for å nå målet for 2050.

Anslag for utslippene forbundet med det europeiske forbruket (herunder klimagassutslipp knyttet til EUs netto handelsstrøm) tyder på at den europeiske etterspørselen også fører til økte utslipp i andre deler av verden. EU må fremskynde implementeringen av ny politikk og samtidig restrukturere måten Europa møter sin etterspørsel etter energi, mat, transport og boliger på, for å kunne oppfylle målene for 2050 og bidra til oppfyllelse av det globale togradersmålet.

Som i andre deler av verden dominerer fossilt brensel europeisk energibruk og sto for mer enn tre fjerdedeler av energiforbruket i 33 av EEA-landene i 2011 og for nesten 80 prosent av klimagassutslippene. En reduksjon i Europas avhengighet av fossilt brensel er avgjørende for å kunne oppnå EUs klimapolitiske mål for 2050. Det vil også gi betydelige ekstra økonomiske, miljømessige og sosiale fordeler. I 2011 ble 56 prosent av alt fossilt brensel som ble forbrukt i EU, importert, mot 45 prosent i 1990.

Europeiske stats- og regjeringssjefer har blitt enige om nye mål for 2030 som sier at fornybar energi skal utgjøre minst 27 prosent av det totale energiforbruket, og at energiforbruket skal kuttes med minst 27 prosent. EU har allerede oppnådd en viss suksess med å løsrive energiforbruket fra økonomisk produksjon. I 2012 var brutto innenlands energiforbruk i EU en prosent høyere enn i 1990, til tross for en 45 prosent økning i den økonomiske produksjonen i denne perioden.

En kostnadseffektiv omforming av det europeiske energisystemet krever tiltak både på tilbudssiden og etterspørselssiden.

På tilbudssiden kreves et sterkt engasjement for å forbedre energieffektiviteten, distribuere fornybar energi og ta hensyn til klima- og miljøaspektet i nye energiprojekter. Betydelige investeringer og regulatoriske endringer vil være nødvendige for å integrere ulike nettverk og tilrettelegge for vekst innen fornybar energi.

På etterspørselssiden er det behov for grunnleggende endringer i samfunnets energiforbruk. Smarte målere, markedsincentiver, tilgang til finansiering for husholdninger, energisparingsutstyr og strenge byggestandarder kan bidra til dette.

- **Les mer om ressurseffektivitet og grønn økonomi hos EEA**

Denne artikkelen er Miljøstatus-redaksjonens utdrag fra en av EEAs delrapporter, oversatt til norsk. Vi oppfordrer leserne til å gå inn på EEAs nettsider for mer informasjon på engelsk.

Miljøstatus i Europa 2015

- **Miljøstatus i Europa 2015** er en 5-årsrapport om utviklingen og framtidsutsiktene for miljøet i de europeiske landene, inkludert Norge.
- Rapporten er utgitt av Det europeiske miljøbyrået (EEA). EEA er et av EUs fagbyråer. 39 land i Europa samarbeider gjennom EEA. Norge er EEA-medlem gjennom EØS-avtalen. Miljødirektoratet har funksjonen som nasjonalt knutepunkt og koordinerer samarbeidet med EEA.
- Denne artikkelen er et utdrag fra rapporten, tilrettelagt for Miljøstatus.no